ΕΤΟΣ Β. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 17 Ἰουνίου 1912 ΑΡΙΘ. 77.

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

Πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς Παύλου (Ρωμ. Ι'. 1—10)

Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας καὶ ἡ δέησις ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ ἐστιν εἰς σωτηρίαν. Μαρτυρεῖ γὰρ αὐτοῖς ὅτι ζῆλον Θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν· ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι. Μωσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς. Ἡ δὲ ἐκ Πίστεως δικαιοσύνη οὕτω λέγει· Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου· τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τοὐτέστι, Χριστὸν καταγαγεῖν· ἤ, τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τοὐτέστι Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. Ἀλλὰ τί λέγει; ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου καί ἐν τῇ καρδίᾳ σου· τοὐτέστι τὸ ῥῆμα τῆς Πίστεως, ὃ κηρύσσομεν· ὅτι, ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου Κύριον Ἰησοῦν καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, σωθήσει. Καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν.

Τόσῳ μεγάλην ἀγάπην εἶχεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς του Ἑβραίους, ὥστε ἐδέχετο νὰ μείνῃ αὐτὸς μακρὰν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, νὰ μείνῃ αὐτὸς ἔξω τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἐὰν ἦτο δυνατὸν διὰ τῆς αὐτοθυσίας του ταύτης νὰ σωθῶσιν ἐκεῖνοι! «Ηὐχόμην αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται (Ρωμ. θ΄. 3). Τὴν ζωηρὰν ταύτην ἀγάπην ὑπὲρ αὐτῶν ἐκδηλῶν λέγει εἰς τὸ σημέρινὸν ἀνάγνωσμα ὅτι ὁ πόθος τῆς καρδίας του, καὶ τὸ ἀντικείμενον τῶν καθημερινῶν προσευχῶν του, εἶνε ἡ σωτηρία τῶν ὁμογενῶν του Ἑβραίων, οἱ ὁποῖοι ἔχουσι μὲν ζῆλον Θεοῦ, «ἀλλ᾽ οὐ κατ᾽ ἐπίγνωσιν». Καὶ συμβαίνει τοῦτο εἰς αὐτούς, διότι δὲν ἐμελέτησαν καὶ δὲν ἐνεβάθυναν, καὶ ἑπομένως δὲν γνωρίζουσι καλῶς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ὑπετάγησαν, ἀλλὰ θέλουν νὰ ὑποστηρίξουν ὡς ὀρθὸν τὸ ἰδικόν των θέλημα, τὰς ἰδικάς των δοξασίας· καὶ ἐπιμένουν εἰς αὐτάς, χωρὶς νὰ σκεφθῶσιν ὅτι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τελειοῦται, ἐκπληροῦται ὁ σκοπὸς τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, ὁ ὁποῖος ἦτο νὰ προετοιμάσῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἱκανοὺς διὰ ν᾽ ἀποδεχθῶσι τὴν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστιν πρὸς σωτηρίαν των. Διότι ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος γράφει ὅτι ὅστις ἐκτελεῖ τὰς διατάξεις του, δικαιοῦται διὰ τοῦτο νὰ ζήσῃ· ἀλλ᾽ ὁ ἴδιος Νόμος περὶ τῆς ἐκ πίστεως σωτηρίας λέγει: ποῖος ἠμπορεῖ ν᾽ ἀναβῇ εἰς τὸν οὐρανόν; νὰ καταιβάσῃ δηλαδὴ ἀπ᾽ ἐκεῖ τὸν Χριστόν· καὶ ποῖος ἠμπορεῖ νὰ καταβῇ εἰς τὸν Ἅδην; νὰ φέρῃ δηλαδὴ τὸν Χριστὸν ἐπάνω εἰς τὸν κόσμον, ἐγερθέντα ἐκ τῶν νεκρῶν. Ὁ λόγος—λέγει—τὸν ὁποῖον ἔχεις πλησίον σου, εἰς τὸ στόμα σου καὶ εἰς τὴν καρδίαν, εἶνε τὸ κήρυγμα τῆς πίστεως· δηλαδή, ἐὰν ὁμολογῇς μὲ τὸ στόμα σου, καὶ ἡ ὁμολογία αὕτη εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς πίστεως, τὴν ὁποίαν ἔχεις ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε ἀληθινὸς Θεὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, τότε βεβαιότατα θὰ σωθῇς. Διότι ἡ καρδία πιστεύει εἰς τὸ στόμα κηρύττει τὴν πίστιν, καὶ ἡ τοιαύτη πίστις προξενεῖ τὴν σωτηρίαν.

Μελετῶντες, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, δὲν ἠμποροῦμεν παρὰ νὰ κυριευθῶμεν ὑπὸ θαυμασμοῦ καὶ ἀπορίας, καὶ νὰ παρακινηθῶμεν εἰς ἔρευναν καὶ ἐξέτασιν, διὰ νὰ εὕρωμεν τὴν δύναμιν ἐκείνην, ἡ ὁποία ὑπεχρέωνεν αὐτὸν εἰς τόσῳ μεγάλην αὐτοθυσίαν ὑπὲρ τῶν ἄλλων καὶ ἐρευνῶντες θὰ εὕρωμεν ὅτι ἡ θαυματουργὸς αὕτη δύναμις, ἦτο ἡ μεγάλη καὶ κατ᾽ ἐξοχὴν χριστιανικὴ ἀρετὴ τῆς αὐταπαρνήσεως. Μόνον ἡ αὐταπάρνησις, ὅπου ὑπάρχει, παρουσιάζει αὐτὰ τὰ ἐκπληκτικὰ φαινόμενα, τῆς αὐτοθυσίας, τῆς ἀπαρνήσεως τῶν ἰδίων συμφερόντων, ὡς καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς δηλοῖ, τῆς περιφρονήσεως αὐτῶν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῶν ἄλλων, ὑπὲρ τοῦ γενικοῦ καλοῦ. Ἀλλὰ καὶ μόνον ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ θρησκείᾳ, τῇ κατ᾽ ἐξοχὴν θρησκείᾳ τῆς αὐταπαρνήσεως, μόνον ἐν τῷ θεοδοξάστῳ Ἑλληνικῷ ἔθνει, τῷ ἔμφυτον ἔχοντι τὴν ἀρετὴν ταύτην, δύναταί τις νὰ εὕρῃ τοιαύτην διδασκαλίαν καὶ τοιαῦτα παραδείγματα αὐταπαρνήσεως. Μόνον ἡ ἁγία ἡμῶν θρησκεία, τῆς ὁποίας ὁ ἱδρυτὴς «οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι » καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν» (Ματθ. Κ΄ 28), διδάσκει «μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ ἑτέρου ἕκαστος» (Ι Κορ. Ι΄ 24),

μόνον μία τοιαύτη θρησκεία παρουσιάζει ἕνα τῶν μεγάλων αὐτῆς κηρύκων νὰ λέγῃ «ηὐχόμην αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶνε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ »τῶν ἀδελφῶν μου»· μόνον ἡ θεία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ θρησκεία ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ «νέφος μαρτύρων», ἐνδυναμουμένων ἐν τοῖς μαρτυρίοις αὐτῶν ὑπὸ τῆς αὐταπαρνήσεως· διότι καὶ μόνη αὕτη θέτει ὡς χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ἀληθῶν ὀπαδῶν αὐτῆς, τὴν ἀγάπην, τὴν αὐταπάρνησιν. Ἀλλὰ καὶ μόνον τὸ ἡμέτερον ἐξ ὅλων τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς, ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἄπειρα παραδείγματα ἀρχαῖα καὶ νεώτερα, ἐκ τῶν ὁποίων καταφαίνεται ἡ ἐν μεγίστῳ βαθμῷ ὕπαρξις τῆς αὐταπαρνήσεως, καὶ ἡ ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογὴ αὐτῆς. Διὰ τοῦτο πολὺ δικαίως δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἀρετὴ κατ᾽ ἐξοχὴν Χριστιανικὴ ἑλληνική. Ταύτην δὲ καὶ ὡς ὀπαδοὶ τῆς ἁγίας ἡμῶν θρησκείας, καὶ ὡς ἀνήκοντες εἰς τὸ εὐλογημένον Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἔχομεν ἱερὰν ὑποχρέωσιν καὶ ν᾽ ἀποκτήσωμεν, ἐὰν δὲν ἔχωμεν, καὶ ἀποκτήσαντες νὰ ἐφαρμόσωμεν εἰς τὸν βίον ἡμῶν.

Ἀλλὰ κατὰ τῆς ἀρετῆς ταύτης ἀντεπεξέρχονται πάνοπλοι οἱ ἀμείλικτοι καὶ ἄσπονδοι ἐχθροὶ αὐτῆς, ἡ φιλαυτία καὶ ἡ ἰδιοτέλεια, καὶ πρὸς κατατρόπωσιν μὲν αὐτῆς, πρὸς ὑπερίσχυσιν δὲ αὐτῶν, χαρακτηρίζουν αὐτὴν ὡς παράλογον δῆθεν, ὡς δύσκολον πολύ, καὶ σχεδὸν ἀκατόρθωτον. Ἀλλ᾽ οὔτε παράλογος, οὔτε πολὺ δύσκολος, οὔτε ἀκατόρθωτος εἶνε ἡ ἀρετὴ τῆς αὐταπαρνήσεως. Καὶ πρῶτον δὲν εἶνε παράλογος καὶ περὶ τούτου πείθεται πᾶς τις ὅταν σκεφθῇ τί εἶνε αὐταπάρνησις· αὐταπάρνησις εἶνε ἡ θυσία τῆς ὑπερβολικῆς ἀγάπης τὴν ὁποίαν ἔχομεν εἰς τοὺς ἑαυτούς μας, ἡ θυσία τοῦ ἀτομικοῦ μας συμφέροντος, ὅταν ταῦτα γίνωνται αἴτια τῆς μὴ ἐκτελέσεως τῶν καθηκόντων μας, ὅταν ταῦτα ἀντιστρατεύωνται εἰς τὸ γενικὸν συμφέρον· δὲν ἐπιβάλλει δηλαδὴ ἡ αὐταπάρνησις, τὴν ἄρνησιν, τὴν καταφρόνησιν τοῦ ἑαυτοῦ μας ἄνευ λόγου ἢ ἀνάγκης, τοιαύτην ἄσκοπον θυσίαν δὲν ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ τὴν σκόπιμον θυσίαν τοῦ ἐγωϊσμοῦ ὑπὲρ τῶν ἄλλων, τὴν περιφρόνησιν τῆς ἰδιοτελείας, ἡ ὁποία γίνεται σπουδαῖον ἐμπόδιον εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων ἐκ τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται ὄχι μόνον ἡ μέλλουσα, ἀλλὰ καὶ ἡ παροῦσα εὐδαιμονία τοῦ ἀνθρώπου· δὲν εἶνε λοιπὸν διὰ τοὺς λόγους τούτους παράλογος, ὅσῳ δὲν εἶνε παράλογον νὰ θυσιάζεται ὁ εἷς ὑπὲρ τῶν πολλῶν, ὑπὲρ τοῦ ὅλου· Ἀλλὰ καὶ τὴν ἄπειρον πανσοφίαν καὶ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος παραγγέλλει τὴν ἀρετὴν τῆς αὐταπαρνήσεως, ὅταν ἀναλογισθῇ κανείς, δὲν ἠμπορεῖ νὰ παραδεχθῇ ὅτι εἶνε παράλογος, διότι παράλογα παραγγέλματα μόνον ἀνόητος καὶ πονηρὸς νομοθέτης εἶνε δυνατὸν νὰ δώσῃ. Δεύτερον, δὲν εἶνε πολὺ δύσκολος, ὅσον τὴν φαντάζονται οἱ φίλαυτοι καὶ ἰδιοτελεῖς ἄνθρωποι, ἀρκεῖ μόνον ν᾽ ἀπαλλαχθῶσιν ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς ἰδιοτελείας, ἀρκεῖ νὰ ἐνισχύσουν τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἐξασθενήσασαν θέλησίν των· ἀρκεῖ νὰ λάβουν ὑπ᾽ ὄψιν οἱ λέγοντες τοῦτο, ὅτι οἱ ἴδιοι ἐξασκοῦν τὴν ἀρετὴν τῆς αὐταπαρνήσεως ὄχι μὲ πολλὴν εὐκολίαν εἰς μυρίας περιστάσεις· διότι τί ἄλλο κάμνουν, ὅταν θυσιάζουν καὶ ἀνάπαυσιν καὶ ὑγείαν καὶ σωματικὰς καὶ διανοητικὰς δυνάμεις, καμμίαν φορὰν δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ὑπόληψίν των, διὰ νὰ ἀποκτήσουν πλούτη, παρὰ μόνον αὐταπάρνησιν δεικνύουν; Τί ἄλλο κάμνουν, ὅταν διὰ ν᾽ ἀποκτήσουν δόξαν καὶ ἐπιγείους τιμάς, ἐξοδεύουν τὰ κεκτημένα πλούτη των παρὰ αὐταπάρ-

νησιν δεικνύουν χωρὶς νὰ παρουσιάζεται ἡ ἐξάσκησις αὐτῆς πολὺ δύσκολα; Ἢ μήπως ταῦτα λέγοντες ἔχουν δύο μέτρα καὶ δύο σταθμὰ διὰ τὴν ἐξάσκησιν τῆς αὐταπαρνήσεως, καὶ ὅταν μὲν πρόκειται περὶ ἐκτελέσεως ἱεροῦ καθήκοντος, περὶ ἐκπληρώσεως ὑψηλοῦ σκοποῦ, περὶ γενικοῦ καλοῦ, τότε ἡ αὐταπάρνησις εἶνε πολὺ δύσκολος, ὅταν δὲ πρόκειται περὶ ἐκπληρώσεως ἀτομικῆς ἐπιθυμίας, περὶ ἐκτελέσεως ταπεινῶν σκοπῶν, περὶ ἀτομικῶν συμφερόντων, περὶ ἰδιοτελείας, τότε εἶνε πολὺ εὔκολος; Ἴσως ἕνεκα συμφέροντος; Ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς συμφέρον, τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον εἶνε τὸ γενικὸν, τὸ καθολικὸν, ὄχι τὸ ἀτομικόν· εἶνε τὸ πνευματικόν, ὄχι τὸ ὑλικόν· εἶνε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον καὶ τὴν εἰλικρινῆ ἐκτίμησιν τῶν χρηστῶν ἀνθρώπων προκαλεῖ, καὶ τὴν ἠρεμίαν ἐν τῷ παρόντι βίῳ προξενεῖ καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν προπαρασκευάζει. Δὲν εἶνε λοιπὸν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, δύσκολος ἡ αὐταπάρνησις. Ἀλλὰ καὶ δύσκολος νὰ εἶνε ὀφείλομεν νὰ τὴν ἔχωμεν καὶ νὰ τὴν ἐξασκῶμεν χάριν τοῦ ἁγίου Θεοῦ, ὁ ὁποῖος τὴν παραγγέλλει, χάριν τῶν ὠφελειῶν, τὰς ὁποίας καρπούμεθα ἐξ αὐτῶν. Τρίτον δὲν εἶνε ἀκατόρθωτος· καὶ πρὸς ἀπόδειξιν ἐπικαλούμεθα τὴν μαρτυρίαν τῆς ἀψευδοῦς ἱστορίας. Ἡ ἱστορία μετὰ θαυμασμοῦ διηγεῖται τὴν ἀπαράμιλλον φιλαδελφίαν τῶν πρώτων Χριστιανῶν, τὴν πολυθαύμαστον ἀνδρείαν καὶ γενναιότητα τῶν ἁγίων Μαρτύρων, τὴν ὑπεράνθρωπον ζωὴν τῶν ἁγίων Ὁσίων. Ἡ ἱστορία ἔκπληκτος ἱστορεῖ τὴν μεγάλην αὐταπάρνησιν τῶν μακαρίων πατέρων μας, ἕνεκα τῆς ὁποίας καρτερικώτατα καὶ μὲ γενναιότητα πρωτοφανῆ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὑπέφεραν ὅσα ὑπέφερον, δυνάμει τῆς ὁποίας ἐπροκάλεσαν τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν δικαίαν ἐκτίμησιν τῆς ἀνθρωπότητος, ἐπῃνέθησαν καὶ ἐπαινοῦνται ἐδοξάσθησαν καὶ δοξάζονται. Πῶς λοιπὸν ἐκεῖνοι κατώρθωσαν ὅ,τι ἡμεῖς σήμερον θεωροῦμεν ἀκατόρθωτον; Πῶς; διὰ τῆς ἰσχυρᾶς θελήσεώς των, ἡ ὁποία καὶ ἀτομικὰς ταπεινὰς βλέψεις, καὶ ἀτομικὰ ταπεινὰ συμφέροντα ἔφερε καὶ ἐθυσίαζεν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βωμοῦ τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Πατρίδος· διὰ τῆς ἰσχυρᾶς θελήσεώς των, ἡ ὁποία ἐστραγγάλιζε καὶ κατέπνιγεν ἅμα τῇ γενήσει των τὰ αἰσθήματα τῆς φιλαυτίας καὶ τῆς ἰδιοτελείας.

Τὴν ἰσχυρὰν ἐκείνων τῶν μακαρίων θέλησιν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἂς ἀποκτήσωμεν καὶ ἡμεῖς καὶ θὰ ἔχωμεν τὴν ἀρετὴν τῆς αὐταπαρνήσεως. Διὰ τῆς ἰσχυρᾶς θελήσεως θὰ τρέψωμεν εἰς ἄτακτον φυγὴν τοὺς ἐχθροὺς τῆς αὐταπαρνήσεως, τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ τὴν ἰδιοτέλειαν καὶ θὰ ἀπομείνωμεν νικηταὶ καὶ τροπαιοῦχοι ἐν τῷ τετιμημένῳ πεδίῳ τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ συμπεριληφθῶσιν ὅλαι ἐν τῇ ἀρετῇ τῆς αὐταπαρνήσεως. Ἐκεῖ δὲ ἱστάμενοι, τὸν ἔντιμον ἀγῶνα τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν ἀγωνιζόμενοι, ὑπὸ τῆς θείας χάριτος, τῆς ὁποίας ἡ δύναμις «ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται» βοηθούμενοι, καὶ τοῦ τετιμημένου ὀνόματος τοῦ Χριστιανοῦ καὶ Ἕλληνος θὰ δειχθῶμεν ἄξιοι καὶ τὴν ἐπίγειον εὐδαιμονίαν θὰ ἀπολαύσωμεν καὶ τὴν ἐν οὐρανοῖς μακαριότητα θὰ κληρονομήσωμεν.

ΑΙ ΕΝΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΕΚΤΗ ΕΝΤΟΛΗ

Η'.

«Οὐ φονεύσεις».

Εἰς τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν κατεδείξαμεν ὅτι ὁ θυμὸς εἶναι πάθος θηριῶδες καὶ ὅτι ὀφείλομεν νὰ καταπολεμῶμεν τὸ πάθος τοῦτο πάσῃ δυνάμει. Εἰς τὴν σημερινὴν ὁμιλίαν θὰ καταδείξωμεν τὸν τρόπον, δι' οὗ καταπολεμεῖται καὶ καταννικᾶται τὸ παράλογον καὶ ἀντιχριστιανικὸν καὶ ἀνόσιον πάθος τοῦ θυμοῦ.

Τὸ ὀργίζεσθαι, ἀγαπητοὶ Χριστιανοί, δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν Χριστιανόν. Ὁ Μέγας Βασίλειος λέγει. Ἐὰν ἦναι ἐπιτετραμμένον εἰς τὸν στρατιώτην νὰ ὀργίζηται ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, τότε θὰ ἦναι ἐπιτετραμμένον καὶ εἰς τὸν Χριστιανὸν νὰ ὀργίζηται ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ ἐπουρανίου Βασιλέως, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐτάζοντος καρδίας καὶ νεφρούς. Ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος ἐπίσης συμβουλεύει τὸν Χριστιανὸν νὰ ἀποφράττῃ τὴν εἴσοδον τοῦ θυμοῦ. «Ὀξύ, λέγει, ἡ ὀργὴ πάθος· ὀξὺ καὶ δεινὸν κλέ» ψαι τὰς ἡμετέρας ψυχάς· διὰ τοῦτο χρὴ πάντοθεν ἀποφράττειν αὐτῷ » τὴν εἴσοδον· καὶ γὰρ ἄτοπον θηρία μὲν δύνασθαι ἡμεροῦν, τὴν δὲ » ἡμετέραν διάνοιαν ἀγριαίνουσαν περιορᾶν. Πῦρ ἐστι σφοδρὸν ὁ θυ» μός, πάντα διατρώγων· καὶ γὰρ σῶμα λυμαίνεται, καὶ ψυχὴν δια» φθείρει, καὶ ἀηδῆ κατασκευάζει, καὶ αἰσχρὸν ἰδεῖν, καὶ εἰ τὸν ὀργι» ζόμενον ἦν δυνατόν, ἑαυτῷ δῆλον εἶναι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ὀργῆς, » οὐκ ἂν ἑτέρας ἐδεήθη παραινέσεως· οὐδὲν γὰρ ἀτερπέστερον ὄψεως » ὀργιζομένης· μέθη τις ἐστιν ἡ ὀργή· μᾶλλον δὲ μέθης χαλεπωτέρα καὶ » δαίμονος ἐλεεινοτέρα». Ἕτερος διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας λέγει, ὅτι τὸν Χριστιανόν, ὅστις εἶναι κυριευμένος ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ, οὔτε ἡ νηστεία ὠφελεῖ, οὔτε ἡ ἐγκράτεια, οὔτε ἡ ἄσκησις αὐτή, διότι ὁμοιάζει μὲ πλοῖον τὸ ὁποῖον διαπλέει τὸν ὠκεανὸν ἔχον κυβερνήτην τὸν ***δαίμονα.*** «Ὅστις βρωμάτων, ἢ πομάτων ἀπέχεται, θυμὸν δὲ ἀλόγως κινεῖ, οὗτος » ἔοικε ποντοπορούσῃ νηΐ, καὶ ἐχούσῃ δαίμονα κυβερνήτην».

Τούτων οὕτως ἐχόντων εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ καταπολεμῶμεν τὸ ἀνήμερον τοῦτο θηρίον, τὸν θυμόν. Τοῦτο δὲ ἐντέλλεται ἡμῖν καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ στόματος τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἀνδρῶν. «*Μή*, λέγει ὁ σοφὸς » Σολομών, *μὴ σπεύσῃς ἐν πνεύματί σου θυμοῦσθαι, ὅτι θυμὸς ἐν κόλπῳ » ἀφρόνων ἀναπαύεται*». «*Ἔσο*, παραγγέλλει καὶ ὁ Ἀπόστολος Ἰάκω-

» βος, *ἔσο βραδὺς εἰς ὀργήν. Ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην Θεοῦ οὐ » κατεργάζεται*». «*Ὁ ἥλιος*, συμβουλεύει καὶ ὁ οὐρανοβάμων Παῦλος, » *μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, μηδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ.* » *Πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία ἀρθήτω* » *ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ· γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοί, εὔσπλαγ-* » *χνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ Θεὸς ἐν Χριστῷ ἐχαρίσατο* » *ὑμῖν*». Ὄχι δὲ μόνον ἀπὸ τὸν θυμὸν ὀφείλομεν νὰ ἀπέχωμεν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τοὺς θυμώδεις καὶ ὀργίλους ἀνθρώπους δὲν ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ συναναστρεφώμεθα. «*Μή*, παραγγέλλει ὁ σοφὸς Σολομών, *μὴ ἴσθι* » *ἑταῖρος ἀνδρὶ θυμώδει, φίλῳ δὲ ὀργίλῳ μὴ συναυλίζου μήποτε μάθῃς* » *τῶν ὁδῶν αὐτοῦ, καὶ λάβῃς βρόχον τῇ σῇ ψυχῇ*». Ὁ σοφὸς δὲ Σειρὰχ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ μὴ παραδώσῃ αὐτὸν εἰς ἄνθρωπον ἀναιδῆ, οἷος εἶναι ὁ θυμώδης ἄνθρωπος. «*Κύριε παντοκράτωρ, ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας* » *μου, ψυχῇ ἀνδρὸς ἀναιδοῦς μὴ παραδῷς με*». Τέλος, ὁ προφήτης Ἠσαΐας ἐκσφενδονίζει κατὰ τῆς κεφαλῆς τῶν παραφερομένων ὑπὸ τοῦ θυμοῦ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο *Οὐαί*, λέγων. «*Οὐαὶ τῷ στεφάνῳ τῆς ὕβρεως,* » *οἱ μεθύοντες ἄνευ οἴνου· θυμὸς μέθη ἐστι ψυχῆς, ἔκφρονα αὐτὴν ποιῶν* » *ὡς ὁ οἶνος*».

Ἐξ ὅσων μέχρι τοῦδε εἴπομεν κατεδείχθη ὅτι ἐπιβάλλεται ἡμῖν νὰ καταπολεμῶμεν τὸν θυμὸν καὶ νὰ μὴ ἀφήνωμεν αὐτὸν νὰ κατακυριεύῃ καὶ παραφέρῃ ἡμᾶς. Ἀλλὰ τόρα γεννᾶται τὸ ζήτημα, τίνι τρόπῳ δυνάμεθα νὰ πολεμήσωμεν καὶ κατατροπόσωμεν τὸν θυμόν.

Εἰς τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν κατεδείξαμεν ὅτι ὁ θυμὸς καταπολεμεῖται μὲ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ὑπομονήν, ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ αὐτὸς ὁ τρόπος μόνος, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀντεπεξέλθωμεν κατὰ τοῦ θυμοῦ μετὰ σθένους καὶ ἀνδρείας ψυχῆς. Τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα αἰχμαλωτίζουσι τὸν ἄνθρωπον δὲν πολεμοῦνται ὅλα μὲ τὸν ἴδιον τρόπον. Τὰ σαρκικὰ πάθη λ. χ. πολεμοῦνται καὶ κατατροπώνονται μὲ τὸν τρόπον τὸν ὁποῖον ὑπέδειξεν ἡμῖν ὁ πάγκαλος Ἰωσήφ. Οὗτος, ὅταν ὑπὸ τῆς ἀσελγοῦς γυναικὸς τοῦ Πετεφρῆ ἐβιάζετο νὰ πράξῃ τὸ πονηρόν, κατετρόπωσε καὶ κατῄσχυνε τὴν κακίαν ταύτην διὰ τῆς φυγῆς· «*ὁ δὲ καταλιπὼν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐν ταῖς* » *χερσὶν αὐτῆς ἔφυγε, καὶ ἐξῆλθεν ἔξω*». Τὸ ὅπλον λοιπόν, δι' οὗ κατανικῶμεν τὰ πάθη τῆς σαρκός, εἶναι τὸ ὅπλον τῆς φυγῆς. «*φεύγετε τὴν* » *πορνείαν*», ἐντέλλεται καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, φεύγετε δηλονότι ὅλας τὰς ἀφορμάς, ὅλας τὰς εὐκαιρίας, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ παρασύρωσιν ὑμᾶς καὶ κατακρημνίσωσιν εἰς τὸ βάραθρον τῶν σαρκικῶν ἁμαρτιῶν. Ἀλλ' εἰς τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ τὸ ὅπλον τῆς φυγῆς εἶναι ἄχρηστον. Διὰ νὰ δαμάσῃ τις τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ ἀπαιτεῖται νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτοῦ καὶ νὰ πολεμήσῃ αὐτὸ ὅλαις δυνάμεσιν δι' ὅπλου ὅλως διαφόρου καὶ ἀντιθέτου τῆς ὀργῆς, διὰ τοῦ ὅπλου τῆς μακροθυμίας, τῆς πραότητος, τῆς ἀγάπης. Αὐτὸ τὸ ὅπλον μετεχειρίζετο καὶ ὁ προφήτης Δαυΐδ κατὰ τῶν ὀξυθύμων, κατὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην· «*μετὰ τῶν μισούντων* » *τὴν εἰρήνην ἤμην εἰρηνικός*». Αὐτὸ τὸ ὅπλον ἐνετείλατο ἡμῖν ὁ Χριστὸς νὰ μεταχειριζώμεθα ἂν θέλωμεν νὰ νικῶμεν πάντοτε. Ὁ παλαιὸς νόμος συνίστα νὰ πολεμῶμεν τὴν ὕβριν μὲ τὴν ὕβριν, τὴν ζημίαν μὲ τὴν ζημίαν, τὸ μῖσος μὲ τὸ μῖσος· «*σύντριμμα ἀντὶ συντρίμματος, ὀφθαλμὸν ἀντὶ*

» *ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος· καθ᾿ ὅτι ἂν δῶ μῶμον ἀνθρώπῳ,* » *οὕτω δοθήσεται αὐτῷ».* Ἀλλὰ τὴν μέθοδον ταύτην τοῦ πολέμου κατήργησεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐντειλάμενος ἡμῖν νὰ πολεμῶμεν καὶ νὰ νικῶμεν τὴν ἔχθραν μὲ τὴν ἀγάπην, τὸ μῖσος μὲ τὴν φιλίαν, τὴν κακίαν μὲ τὴν καλοκἀγαθίαν, τὰς ζημίας μὲ τὰς εὐεργεσίας, τὰς κατάρας μὲ τὰς εὐλογίας. «*Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν,* » *εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς,* » *καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων».* Πρόσεξε, παραγγέλλει ἡμῖν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, πρόσεξε, μὴ ἀφήσῃς σεαυτὸν νὰ νικηθῇς ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀντιτάσσων εἰς τὸ κακὸν κακόν, ἀλλὰ νίκα τὸ κακὸν μὲ τὸ ἀγαθόν· «*μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ* » *κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν».*

Ὁ Σαοὺλ εἰς τόσον βαθμὸν εἶχε τυφλωθῇ ἀπὸ τὸ μῖσος τὸ ὁποῖον ἔτρεφε κατὰ τοῦ Δαυΐδ, ὥστε ἀπετόλμησε, βασιλεὺς αὐτός, νὰ κατέλθῃ ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου καὶ νὰ τρέχῃ εἰς τὰ ὄρη ζητῶν νὰ θανατώσῃ τὸν Δαυΐδ. Ἡμέραν τινὰ εἰσέρχεται μέσα εἰς σπήλαιον, ὅπου ἐκρύπτετο ὁ Δαυΐδ, καὶ ἐκεῖ κοιμᾶται καὶ αὐτὸς καὶ οἱ σωματοφύλακες αὐτοῦ. Τότε οἱ σύντροφοι τοῦ Δαυΐδ πλήρεις χαρᾶς λέγουσιν εἰς τὸν ἀδίκως καταδιωκόμενον καὶ κινδυνεύοντα Δαυΐδ. Ἰδού, ὁ Θεὸς παραδίδει σήμερον τὸν ἐχθρόν σου εἰς χεῖράς σου, λοιπόν, καλλιτέραν εὐκαιρίαν ἀπὸ αὐτὴν δὲν εὑρίσκεις διὰ νὰ θανατώσῃς τὸν ἐχθρόν σου καὶ λυτρώσῃς τὴν ἰδικήν σου ζωήν. Ὄχι, ἀπαντᾷ ὁ πρᾷος Δαυΐδ, οὐδέποτε νὰ μὲ ἀφήσῃ ὁ Θεὸς νὰ διαπράξω τοιαύτην παρανομίαν, νὰ θανατώσω ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἔχρισε βασιλέα τοῦ Λαοῦ του· «*μηδαμῶς ἐμοὶ παρὰ Κυρίου, εἰ ποιήσω τὸ* » *ῥῆμα τοῦτο τῷ κυρίῳ μου, τῷ Χριστῷ Κυρίου, ἐπενεγκεῖν χεῖρα ἐπ᾿* » *αὐτόν».* Λοιπὸν ὁ Δαυΐδ ἐνίκησε τὸ κακὸν μὲ τὸ ἀγαθὸν σεβασθεὶς τὴν ζωὴν τοῦ θανασίμου ἐχθροῦ του, ἐν ᾧ ἦτον εὔκολον εἰς αὐτὸν νὰ τὸν θανατώσῃ καθ᾿ ὃν χρόνον ἦτο παραδεδομένος εἰς τὸν ὕπνον.

Ἐξ ὅσων εἴπομεν δείκνυται ὅτι δὲν εἶναι δύσκολον νὰ κατανικηθῇ ὁ θυμός. Καὶ ὅμως εἰς ἡμᾶς φαίνεται τὸ ἔργον τοῦτο, ἂν ὄχι ἀδύνατον, δυσκολώτατον. Πόθεν προέρχεται ἡ πεπλανημένη αὕτη ἰδέα; Προέρχεται ἐκ δύο τινῶν· πρῶτον, διότι ἀγνοοῦμεν τί εἶναι ὁ πλησίον, καὶ δεύτερον διότι ἀγνοοῦμεν ἐπίσης πόθεν προέρχονται αἱ συμφοραὶ καὶ αἱ δυστυχίαι ἡμῶν. Ὅταν ὅμως μάθωμεν ταῦτα καὶ ἔχωμεν ὑπ᾿ ὄψει, ὁσάκις κινούμεθα εἰς ὀργήν, τότε δὲν θὰ ἀποβαίνῃ δύσκολος ἡ κατανίκησις τοῦ πάθους τούτου.

Ποῖος λοιπὸν εἶναι ὁ πλησίον μου, κατὰ τοῦ ὁποίου ὀργίζομαι, τὸν ὁποῖον μισῶ, καὶ τὸν ὁποῖον θέλω νὰ ἐκδικηθῶ; — Εἶναι τὸ ἀριστοτέχνημα τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, εἶναι τέκνον τοῦ Θεοῦ καὶ κληρονόμος τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Ἐπιτρέπεται ἤδη εἰς ἐμὲ νὰ ἐξοργίζωμαι καὶ νὰ μισῶ ἐκεῖνον ὅστις εἶναι, ὅπως εἶμαι καὶ ἐγώ, υἱὸς καὶ κληρονόμος τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ; Ἅμα παύσωμεν νὰ θεωρῶμεν τὸν ἄνθρωπον, ὅστις μισεῖ καὶ ἐχθρεύεται ἡμᾶς ὡς ἁπλοῦν ἄνθρωπον, καὶ τὸν θεωρήσωμεν μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως εἰκόνα Θεοῦ καὶ τέκνον Θεοῦ, ἀμέσως θὰ κατευνάσωμεν τὸν θυμὸν ἡμῶν, ἀμέσως θὰ παραιτηθῶμεν πάσης ἐκδικήσεως. Ἐκτὸς τούτου διατί, Χριστιανέ μου, ὅταν ὀργίζῃσαι

κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου, δὲν φέρεις εἰς τὴν μνήμην σου τοὺς λόγους ἐκείνους τοῦ Θεοῦ, *«ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν » ἐλαχίστων ἐμοὶ ἐποιήσατε;»* Ἰδοὺ καὶ ἄλλη μέθοδος, δι' ἧς δυνάμεθα νὰ κατανικῶμεν τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ.

Ἀλλ' ἡ κυρία ἀφορμή, δι' ἣν ὀργιζόμεθα τόσον εὐκόλως κατὰ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ζημιοῦσιν ἡμᾶς, εἶναι ὅτι θεωροῦμεν τούτους ὡς μόνην αἰτίαν τῶν ζημιῶν καὶ τῶν συμφορῶν ἡμῶν. Ἀλλὰ δὲν ἐσκέπτετο μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ δίκαιος Ἰώβ. Οἱ λησταὶ εἶχον διαρπάσει ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἰὼβ δὲν ὀργίζεται κατὰ τῶν ληστῶν, δὲν θεωρεῖ τούτους αἰτίαν τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ πρὸς τὸν Θεὸν ἀναβιβάζει ἀμέσως τὸν νοῦν αὐτοῦ καὶ εἰς κάθε εἴδησιν νέας καταστροφῆς λέγει, *«ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, » οὕτω καὶ ἐγένετο· Εἴη τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εὐλογημένον».* Τὴν αὐτὴν τακτικὴν ἠκολούθησε καὶ ὁ προφήτης Δαυΐδ, ὅταν κατεδιώκετο ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ· *«Ἐκωφώθην,* ἔλεγε πρὸς τὸν Θεόν, *καὶ οὐκ ἤνοιξα τὸ » στόμα μου, ὅτι σὺ ἐποίησας».*

Τὴν ἰδίαν τακτικὴν ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἀκολουθῶμεν ὅταν ἐχθροὶ ἄνθρωποι ζημιοῦσιν ἡμᾶς. Εἰς τοιαύτας περιστάσεις πρέπει νὰ φέρωμεν εἰς τὸν νοῦν, ὅτι πᾶν κακὸν ἐπερχόμενον ἡμῖν ἐπέρχεται κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ, ἢ διὰ νὰ δοκιμασθῇ ἡ πίστις καὶ ἡ ἐγκαρτέρησις ἡμῶν, ὅπως συνέβη εἰς τὸν δίκαιον Ἰώβ, ἢ καὶ πρὸς τιμωρίαν ἡμῶν διὰ τὰς ἁμαρτίας, εἰς ἃς ἔχομεν ὑποπέσει. Ἀντὶ λοιπὸν νὰ ὀργιζώμεθα κατὰ τῶν κακοποιούντων ἡμᾶς ὀφείλομεν νὰ θεωρῶμεν τούτους ὡς ὄργανα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἢ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ. Οἱ κακοποιοὶ διὰ τὸν ἁμαρτωλὸν εἶναι αἱ μάστιγες τῆς θείας δικαιοσύνης, εἶναι οἱ δήμιοι αὐτῆς. Ἀλλ' οὐδεὶς φρόνιμος ἀνὴρ ὀργίζεταί ποτε κατὰ τοῦ δημίου, ὅστις εἶναι ἁπλοῦς ἐκτελεστὴς τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως. Ὅταν μάθωμεν νὰ σκεπτώμεθα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τότε θὰ συγκρατῶμεν τὴν ὀργὴν ἡμῶν καὶ θὰ ἀποφεύγωμεν τὰ μίση καὶ τὰς ἔχθρας καὶ τὰς ἀντεκδικήσεις.

Ἂς προσπαθῶμεν, Χριστιανοί μου, νὰ κατανικῶμεν τὸ πάθος τῆς ὀργῆς διὰ τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα περιεγράψαμεν. Θὰ κατατροπώνωμεν δὲ τὸ πάθος τοῦτο, ἐὰν εἰς πᾶσαν ἔξαψιν θυμοῦ ἀποβλέπωμεν εἰς τὸ παράδειγμα, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Σωτὴρ καθ' ἃ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος παραινεῖ. «Τί ὀργῆς ἀφρονέστερον; Ἐὰν μείνῃς ἀόργητος ᾔσχυνας τοὺς » ὑβρίσαντας, ἔργῳ τὴν σωφροσύνην ἐπιδειξάμενος· ἐρραπίσθης; καὶ » γὰρ καὶ ὁ Κύριος· ἐνεπτύσθης; καὶ γὰρ καὶ ὁ Δεσπότης ἡμῶν· οὐ γὰρ » ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων· ἐσυκοφαν- » τήθης; καὶ γὰρ καὶ ὁ Κριτής· περιέρρηξέ σου τὸν χιτωνίσκον; ἀπέδυ- » σάν σου καὶ τὸν Κύριον, καὶ διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ». Ἡ ὀργή, Χριστιανοί μου εἰς μίαν καὶ μόνην περίστασιν ἐπιτρέπεται, ὅταν ὀργιζώμεθα κατὰ τοῦ Διαβόλου, ὅταν ὀργιζώμεθα κατὰ τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων. «Ὁ θυμός, συμβουλεύει Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ἔστω σοι κατὰ » μόνου τοῦ ὄφεως, δι' ὃν ἐξέπεσες». «Ὀργίλος εἶ; λέγει ὁ ἱερὸς Χρυ- » σόστομος, ἔσο κατὰ τῶν ἁμαρτημάτων σαυτοῦ τοιοῦτος.... διὰ τοῦτο » ἡμῖν ἐνέθηκεν αὐτὴν ὁ Θεός».